

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

NURETTİN ALDEMİR VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02,
32137/02 ve 32138/02)

KARAR

STRAZBURG

18 Aralık 2007

NİHAİ

02/06/2008

*İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde
kesinleşecek olup, bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.*

Nurettin Aldemir ve Diğerleri / Türkiye davasında,*Başkan*

F. TULKENS,

Yargıçlar

I. CABRAL BARRETO,

R. TÜRMENT,

M. UGREKHELIDZE,

V. ZAGREBELSKY,

A. MULARONI,

D. POPOVIC

ve Bölüm Yazı İşleri Müdürü S. DOLLE'nin katılımıyla oluşturulan ve Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), 20 Kasım 2007 tarihinde gerçekleştirilen kapalı müzakerelerin ardından, aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir.

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, Nurettin Aldemir, Arzu Doğan, Şehrinaz Artar, Ömer Buzludağ, Sami Evren, Ali Rıza Özer, Tacettin Yağdıran ve Elif Akgül isimli sekiz Türk vatandaşı ("başvuranlar") tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ("AİHM" veya "Mahkeme") 12 Nisan 2002 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapılmış olan yedi başvuru (no. 32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02, 32137/02 ve 32138/02) yer almaktadır. Başvuranlar sırasıyla 1958, 1964, 1958, 1961, 1958, 1958, 1964 ve 1968 doğumludur. Aldemir, Artar, Buzludağ, Yağdıran ve Akgül Ankara'da; Doğan, Evren ve Özer ise İstanbul'da ikamet etmektedirler.

2. Başvuranlar, Ankara Barosuna kayıtlı avukatlar F. Gümüş, M. Ayhan ve A. Sayılır tarafından temsil edilmişlerdir. Türk Hükümeti (“Hükümet”) ise Mahkeme önündeki yargılamalar için herhangi bir temsilci görevlendirmemiştir.

3. Başvuranlar özellikle, kötü muameleye maruz kaldıkları ve Ankara İl Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları tarafından toplantı özgürlüklerinin ihlal edildiği hususlarında şikâyetle bulunmuşlardır. Başvuranlar, Sözleşme’nin 1, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 14 ve 17. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

4. Mahkeme, 31 Mayıs 2006 tarihinde, başvuruların Hükümete tebliğ edilmesine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme’nin 29 § 3 maddesi hükümleri uyarınca, başvuruların esası ve kabul edilebilirliğine ilişkin birlikte inceleme yapılmasına karar vermiştir.

OLAYLAR

I. DAVA KOŞULLARI

5. Başvuranlar, “KESK” (*Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu*) üyesi “EĞİTİM-SEN” (*Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası*) sendikasının mensuplarıdır.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2001 yılında, Sendikalar Kanunu’nu değiştirmeye yönelik bir kanun taslağı hazırlamıştır. Söz konusu taslak Mecliste görüşülürken, KESK taslağı protesto etmek üzere Ankara’da mitingler düzenlemeye karar vermiştir. Mitinglerle, kamuoyunun dikkatinin çekilmesi ve uluslararası standartlara uygun olmadığını düşündükleri taslağın geri çekilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

7. Bu süre zarfında, Ankara Valiliği 18 Aralık 2000 tarihinde bir genelge yayımlayarak, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu

doğrultusunda Ankara şehrinde düzenlenecek toplantı ve gösterilere ilişkin ana esasları belirlemiştir. Söz konusu genelge uyarınca, KESK tarafından seçilen miting alanı izin verilen bölgeler arasında yer almamaktaydı.

8. Nurettin Aldemir, Şehrinaz Artar, Ömer Buzludağ, Sami Evren ve Ali Rıza Özer 7 Haziran 2001 tarihinde, Arzu Doğan, Tacettin Yağdır ve Elif Akgül ise 25 Haziran 2001 tarihinde Kızılay'da başka kişilerle birlikte toplanmışlardır.

9. Her iki gösteride de KESK başkanı basın açıklamasını okurken, polis memurları, yaptıkları eylemin hukuka aykırı olduğu ve dağılmaları gerektiği yönünde göstericileri uarmışlardır. Göstericiler Kızılay Semtinin ana caddesini (Atatürk Bulvarı) kapatmış ve Başbakanlığa doğru yürüyüşe geçmişlerdir. Polis memurları bu noktada müdahale etmiş ve kalabalığı dağıtmak için cop, sopa ve biber gazı kullanmışlardır. Göstericilerden bazıları, kaldırım taşları ve sopaları kullanarak güvenlik güçlerine saldırmış ve yedi polis memurunun yaralanmasına ve bir polis aracının tahrip edilmesine yol açmışlardır. Olaylar esnasında başvuranlar da yaralanmışlardır.

10. Şehrinaz Artar ve Ömer Buzludağ, 7 Haziran 2001 tarihinde, Hacettepe Üniversitesi Hastanesinde görevli bir doktor tarafından muayene edilmişlerdir. Doktor, Şehrinaz Artar'ın sol kaşında 2x2 çapında bir ekimoz tespit etmiştir. Doktor, Ömer Buzludağ'ın sağ kaşında ise 3 cm büyüklüğünde bir sıyrık tespit etmiştir. Nurettin Aldemir, Sami Evren ve Ali Rıza Özer, daha sonra öne sürdükleri kötü muamele iddialarını desteklemeye yönelik olarak Mahkemeye herhangi bir tıbbi delil sunmamışlardır.

11. Arzu Doğan, 25 Haziran 2001 tarihinde, Ankara Adli Tıp Kurumunda görevli bir adli tıp uzmanı tarafından muayene edilmiştir. Adli tıp uzmanı, Arzu Doğan'ın dudağında bir ekimoz, sol el bileğinde hiperemik sıyrık ve sağ el bileği ve kolunda ise yüzeysel sıyrıklar tespit

etmiştir. Söz konusu uzman, yaralar nedeniyle Arzu Doğan'ın bir gün süreyle iş göremez olduğuna kanaat getirmiştir.

12. Aynı gün, Tacettin Yağdıran Ankara Adli Tıp Kurumunda görevli bir adli tıp uzmanı tarafından muayene edilmiştir. Doktor, Tacettin Yağdıran'ın oksipital lobunda dikişli bir yara ve yaranın altında hematoma tespit etmiş ve bu yaralar nedeniyle Tacettin Yağdıran'ın yedi gün süreyle iş göremez olduğuna kanaat getirmiştir.

13. Aynı gün ayrıca Elif Akgül Ankara Adli Tıp Kurumunda görevli bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Doktor, sol kürek kemiği ve sırt derisinde sıyrıklar ve sağ ön lobda 2x2 çapında hematoma gözlemlemiştir. Doktor, yaralar nedeniyle Elif Akgül'ün beş gün süreyle iş göremez olduğunu değerlendirmiştir.

14. Başvuranlar belirtilmemiş bir tarihte, Ankara Valisi, Ankara İl Emniyet Müdürü, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürü ve olaylarda yer alan polis memurları hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuşlardır.

15. Bu süre içerisinde, Ankara Cumhuriyet Savcısı, 26 Haziran 2001 tarihinde, Arzu Doğan ve Sami Evren'in de aralarında bulunduğu yirmi yedi gösterici hakkında Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etmek suçundan dava açmıştır.

16. Ankara Cumhuriyet Savcısı, 23 Temmuz 2001 tarihinde, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca, ceza yargılamalarının başlatılmasına yönelik izin istemiyle dosyayı İçişleri Bakanlığına göndermiştir.

17. İçişleri Bakanlığı, iddiaların “soyut nitelikli” olduğuna kanaat getirerek, 9 Ekim 2001 tarihinde, 4483 sayılı Kanunun 4. maddesine dayanarak, başvuranlarca itham edilen görevliler ve memurlar hakkında herhangi bir işlem yapılmamasına karar vermiştir. İlgili Bakanlık, polisin kullandığı gücün olayın koşullarında yasal ve gerekçeli olduğunu ve polis memurlarının yasadışı toplantı düzenleyen göstericileri dağıtma

yükümlülüğü bulunduğunu değerlendirmiştir. Bu karar, 19 Aralık 2001 tarihinde, Ankara Cumhuriyet Savcılığına gönderilmiştir.

18. Ankara Asliye Ceza Mahkemesi, 14 Kasım 2001 tarihli bir kararda, başvuranlar Arzu Doğan, Sami Evren ve diğer göstericilerin üzerlerine atılı suçlardan beraatine karar vermiştir. Mahkeme, göstericilerin önceden izin almadan silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkından faydalandıklarını değerlendirmiştir.

19. Ankara Cumhuriyet Savcısı, 29 Ocak 2002 tarihinde, başvuranların şikayetleriyle ilgili olarak kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. Anayasal güvenceler

20. Anayasa'nın 34. maddesi şu şekildedir:

“Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.”

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu

21. 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 10. maddesi söz konusu dönemde şu şekildedir:

“Toplantı yapılabilmesi için, düzenleme kurulu üyelerinin tamamının imzalayacakları bir bildirim, toplantının yapılmasından en az yetmiş iki saat önce ve çalışma saatleri içinde, toplantının yapılacağı yerin bağlı bulunduğu valilik veya kaymakamlığa verilir...”

22. Aynı Kanunun 22. maddesinde, genel yollar ile parklarda, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde gösteri ve yürüyüş yapılması yasaklanmıştır. Genel meydanlardaki toplantılarda güvenlik

talimatlarına uyulması ve halkın ve ulaşım araçlarının gelip geçmesinin engellenmemesi zorunlu kılınmıştır. Son olarak, 24. maddede, söz konusu Kanunun hükümlerine riayet edilmeyen gösterilerin ve yürüyüşlerin, göstericilerin uyarılması sonrasında, valiliğin kararıyla zor kullanılarak dağıtılacağı öngörülmüştür.

Ankara Valiliği tarafından 18 Aralık 2000 tarihinde düzenlenen ve toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin ana esasların yer aldığı bir genelgeye göre, Kızılay meydanı gösteriler için izin verilen alanlar arasında yer almamaktadır.

C. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

Madde 16

“Polis, aşağıda yazılı hallerde silah kullanmağa salahiyetlidir

(a) Nefsini müdafaa etmek,

...

(h) Polisin vazifesini yapmasına yalnız veya toplu olarak fiili mukavemette bulunulmuş veya taarruzla mümanaat edilmişse.”

Ek Madde 6 (16 Haziran 1985 tarihli)

“Polis, yakalanması gerekli kişi veya dağıtılması gereken topluluğun direnmesi, saldırıya yeltenmesi veya saldırıda bulunması hallerinde, bu fiilleri etkisiz hale getirmek için zor kullanabilir.

Zor kullanma, direnme ve saldırının mahiyetine ve derecesine göre etkisiz hale getirilecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartları gerçekleştiğinde her çeşit silah kullanma yetkilerini ifade eder.

Toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir.”

D. Ceza Muhakemesi Kanunu

23. Mülga Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 165. maddesi uyarınca, bir şikayetçi, Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına karşı itirazda bulunabilir. Bu itiraz, kararın şikayetçiye tebliğ edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde, kararı veren Cumhuriyet savcısının mensup olduğu ağır ceza işlerini gören mahkeme dairesine en yakın bulunan ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına yapılmalıdır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME**I. BAŞVURULARIN BİRLEŞTİRİLMESİ**

24. Mahkeme, üç başvurunun benzerliklerini dikkate alarak, başvuruların birleştirilmesini uygun bulmuştur.

II. SÖZLEŞME'NİN 7, 10 VE 11. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

25. Başvuranlar, mitingdeki polis müdahalesinin Sözleşme'nin 7, 10 ve 11. maddeleriyle güvence altına alınan haklarına ihlal teşkil ettiğini belirterek şikâyetle bulunmuşlardır.

26. Mahkeme, başvuruların şikâyetlerinin sadece 11. madde yönünden incelenmesi gerektiğini değerlendirmiştir. Söz konusu maddenin ilgili kısımları şu şekildedir:

“1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ... kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ... için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz...”

A. Kabul edilebilirlik hakkında

27. Hükümet, başvuranların Sözleşme’nin 34. maddesi anlamında gerekli mağdur statüsüne sahip olmadıklarını ileri sürmüştür. Hükümet, Ankara Asliye Ceza Mahkemesinin başvuranlar Arzu Doğan ve Sami Evren’in üzerlerine atılı suçlardan beraatine karar verdiğini ve diğer beş başvuranın gösterilere katılmaları nedeniyle haklarında herhangi bir dava açılmadığını kaydetmiştir.

28. Başvuranlar Hükümetin iddiasına itiraz etmişlerdir.

29. Mahkeme, başvuranların mağdur statüsüne ilişkin Hükümet itirazının, şikâyetin esasına yakından bağlı bir hususu gündeme getirdiğini değerlendirmiştir. Mahkeme bu nedenle Hükümetin ilk itirazının esasla birleştirilmesine karar vermiştir (*Bączkowski ve Diğerleri / Polonya*, no. 1543/06, §§ 45-48, 3 Mayıs 2007).

30. Mahkeme ayrıca başvurunun bu kısmının Sözleşme’nin 35 § 3 maddesi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığına karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, şikâyetin başka herhangi bir gerekçeyle kabul edilemez bulunamayacağını kaydetmiştir. Dolayısıyla şikâyet kabul edilebilir olarak beyan edilmelidir.

B. Esas hakkında

1. Başvuranların haklarına yönelik herhangi bir müdahale olup olmadığı

31. Hükümet, başvuranların toplantı özgürlüğünün kullanılmasına yönelik hiçbir müdahale yapılmadığını iddia etmiştir. Hükümet, güvenlik güçlerinin zor kullanarak göstericileri dağıttığını zira göstericilerin

gösterinin yeriyle ilgili olarak kendilerine yöneltilen ihtar uymadıklarını ve yasadışı yürüyüşe devam ettiklerini kaydetmiştir.

32. Başvuranlar, toplantı özgürlüklerinin kullanılmasına güvenlik güçlerince hukuka aykırı olarak müdahalede bulunulduğunu ileri sürmüşlerdir.

33. Mahkeme, hak veya özgürlük ihlali “mağduru” ifadesinin, ilgili eylem veya kusurdan doğrudan etkilenen kişiyi belirttiğini yinelemiştir (bk. *Bączkowski ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 65; *Doğan ve Diğerleri / Türkiye*, no. 8803-8811/02, 8813/02 ve 8815-8819/02, § 93, AİHM 2004-VI (alıntılar)).

34. Mahkeme, başvuranların, Türkiye Büyük Millet Meclisinde teklif edilen ve Sendikalar Kanunu’nu değiştirecek bir kanun taslağını protesto etmek üzere gösterilere katıldıklarını belirtmiştir. Başvuranlar, kamuoyunun dikkatini çekmeyi ve uluslararası standartları karşılamadığını düşündükleri bu taslağın geri çekilmesini sağlamayı amaçlamışlardır. Ancak, miting yeri kanunen izin verilen yerler arasında olmadığından, mitingleri güvenlik kuvvetlerince zor kullanılarak sonlandırılmıştır. Mahkeme, iki başvuranın atılı suçlardan beraat etmesine ve diğer başvuranlar hakkında herhangi bir dava açılmamış olmasına rağmen, mitinglerdeki müdahalenin, polis tarafından katılımcıların dağıtılması için kullanılan gücün ve sonra gerçekleştirilen kovuşturmanın caydırıcı etkiye sahip olabileceğini ve başvuranları benzer mitinglere katılmaktan vazgeçirmiş olabileceğini kaydetmiştir (bk. *Bączkowski ve Diğerleri*, yukarıda anılan, § 67-68).

35. Mahkeme bu kapsamda, başvuranların polis müdahalesinden olumsuz etkilendiklerini ve bu nedenle barışçıl olarak toplanma haklarının kullanılmasına müdahale edildiğini değerlendirmiştir.

2. Müdahale gerekçesi

36. Hükümet, söz konusu müdahalenin yasayla diğer bir ifadeyle 2911 sayılı Kanun ile öngörülmüş olduğunu ve kamu düzeni ve kamu

güvenliğinin korunması meşru amaçlarını taşıdığını iddia etmiştir. Hükümet ayrıca, güvenlik güçlerince uygulanan tedbirin acil sosyal ihtiyaca cevap verdiği şeklinde değerlendirilmesi gerektiğini ve güdülen meşru amaçlarla orantılı olduğunu ileri sürmüştür.

37. Başvuranlar, söz konusu müdahalenin orantısız olduğunu öne sürmüşlerdir.

38. Mahkeme, herhangi bir müdahalenin “yasayla öngörölmüş” olmaması, Sözleşme’nin 10. maddesinin 2. fıkrasında yer alan meşru hedeflerden birini veya daha fazlasını izlememesi ve söz konusu hedeflere ulaşılması için “demokratik bir toplumda gerekli” olmaması halinde Sözleşme’nin 11. maddesinin ihlalini teşkil edeceğini hatırlatmaktadır.

39. Mahkeme bu bağlamda, somut davadaki müdahalenin yasal bir dayanağı olduğunu (2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 22. maddesi) ve bu nedenle Sözleşme’nin 11 § 2 maddesi anlamında “yasayla öngörölmüş” olduğunu kaydetmiştir. Hükümet, meşru amaçlarla ilgili olarak, müdahalenin kamu düzeninin ve kamu güvenliğinin korunması meşru amaçlarını taşıdığını belirtmiştir. Mahkeme farklı düşünmek için herhangi bir gerekçe bulunmadığına kanaat getirmiştir.

40. Mahkeme, müdahalenin “demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı” sorusuyla ilgili olarak, öncelikle 11. maddeye ilişkin kararlarının altında yatan temel ilkelere atıfta bulunmuştur (bk. *Djavit An / Türkiye*, no. 20652/92, §§ 56-57, AİHM 2003-III; *Piermont / Fransa*, 27 Nisan 1995, Seri A no. 314, §§ 76-77; ve *Plattform “Ärzte für das Leben” / Avusturya*, 21 Haziran 1988, Seri A no. 139, p. 12, § 32). Söz konusu içtihatla, yetkililerin, yasal gösterilerin barışçıl bir şekilde düzenlenmesini ve tüm vatandaşların güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri alma yükümlölüklerinin bulunduğu açıkça ortaya konulmuştur (bk. *Oya Ataman / Türkiye*, no. 74552/01, § 35, AİHM 2006-...).

41. Mahkeme ayrıca, Devletlerin barışçıl olarak toplanma özgürlüğünü güvence altına almanın yanı sıra belirtilen hakka yönelik makul olmayan

dolaylı kısıtlamaları uygulamaktan kaçınması gerektiğini de belirtmiştir. Mahkeme son olarak, 11. maddenin esas amacının, korunan hakların kullanılmasında kişiyi kamu yetkililerinin keyfi müdahalesine karşı korumak olsa da, bu haklardan etkili bir şekilde faydalanılmasını sağlama pozitif yükümlülüğünün de olabileceği kanısındadır (bk. *Djavit An*, yukarıda anılan, § 57; *Oya Ataman*, yukarıda anılan, § 36).

42. Mahkeme, bu ilkelerin aynı zamanda kamusal alanlarda düzenlenen gösteriler ve yürüyüşler bakımından da uygulanabileceği kanısındadır. Ancak Mahkeme, Yüksek Sözleşmeci bir Tarafın kamu düzeni ve kamu güvenliği gerekçesiyle, *öncesinde*, toplantı düzenlenmesini izne bağlamasının ve derneklerin eylemlerini düzenlemesinin 11. madde ruhuna aykırı olmadığını kaydetmiştir (bk. *Djavit An*, yukarıda anılan, §§ 66-67).

43. Mahkeme, ulusal mevzuatı göz önünde bulundurarak, söz konusu dönemde halka açık gösterilerin düzenlenmesi için herhangi bir izne gerek olmadığını, ancak etkinlikten yetmiş iki saat önce bildirim yapılması gerektiğini gözlemlemiştir. İlke olarak, bu yöndeki düzenlemeler Sözleşme ile korunan toplanma özgürlüğüne gizli bir engel oluşturmamalıdır. Kamu alanlarında düzenlenen her türlü gösterinin günlük hayata yönelik belli bir düzeyde aksamaya yol açabileceği ve muhalif bir tavırla karşı karşıya kalabileceği açıktır. Dolayısıyla, derneklerin ve gösteri düzenleyen diğer kurumların, demokratik sürecin aktörleri olarak, yürürlükteki düzenlemelere uygun hareket etmek suretiyle, bu süreci düzenleyen kurallara riayet etmeleri önemli bir noktadır (bk. *Oya Ataman*, yukarıda anılan, § 38).

44. Somut davada, KESK'in sırasıyla 7 Haziran 2001 ve 25 Haziran 2001 tarihlerinde iki gösteri düzenlediği anlaşılmaktadır. Her iki gösteride de, KESK başkanı basın açıklaması yaparken, polis memurları gösteriye müdahale ederek gösteriye katılanlardan dağılmalarını istemiştir (bk. yukarıda 9. paragraf). Başvuranlar ve diğer göstericiler bu talimatlara uymayarak devam etmeye çalıştıklarından, polis memurları kalabalığı dağıtmak için cop ve biber gazı kullanmışlardır. Bazı göstericilerin şiddetle

karşılık vermesi nedeniyle kargaşa ortamı doğmuş ve bu durum beş başvuranın, bazı polis memurlarının ve diğer göstericilerin yaralanmasına yol açmıştır (bk. yukarıda 9-13 arasındaki paragraflar).

45. Mahkeme, söz konusu grubun başlangıçta kamu düzenine yönelik tehlike oluşturduğunu gösteren herhangi bir delil bulunmadığını kaydetmiştir. Ancak, özellikle Ankara'nın merkezinde bulunan yoğun bir meydanda bazı aksamalara neden olma ihtimalleri bulunmaktaydı. Başvuranların da yer aldığı göstericilerin Mecliste teklif edilen hassas bir tasarıya dikkat çekmek istedikleri ve toplanmalarının başlangıçta barışçıl olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yetkililer, göstericileri dağıtmak için önemli ölçüde güç kullanarak hızla müdahale etmiş ve böylece tansiyonun artmasına yol açmışlardır ve ardından çatışmalar yaşanmıştır.

46. Mahkemeye göre, göstericilerin şiddet eylemlerinde bulunmadıkları hallerde, Sözleşme'nin 11. maddesiyle güvence altına alınan toplanma özgürlüğünün özünden yoksun bırakılmaması için kamu yetkililerinin barışçıl toplanmalara belli bir dereceye kadar tolerans göstermeleri önem arz etmektedir.

47. Mahkeme bu nedenle, Sözleşme'nin 11 § 2 hükmü uyarınca somut davada polisin zor kullanarak müdahalede bulunmasının orantısız olduğu ve kamu düzeninin korunması bakımından gerekli olmadığı kanısındadır.

48. Dolayısıyla Mahkeme, yukarıda belirtilen hususları dikkate alarak, Hükümetin başvuranların mağdur statüsü bulunmadığına ilişkin ilk itirazını reddetmiş ve Sözleşme'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 3, 6 VE 13. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

49. Başvuranlar, 7 ve 25 Haziran 2001 tarihlerinde düzenlenen gösterilerde kendilerine karşı kullanılan gücün orantısız olduğunu ve Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında kötü muamele teşkil ettiğini belirterek

şikâyetle bulunmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, kötü muamele şikâyetleriyle ilgili olarak etkin bir hukuk yolundan yoksun bırakıldıklarını iddia etmişlerdir.

Sözleşme'nin 3. maddesi şu şekildedir:

“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

6. maddenin ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili ... karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından ... makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

13. madde şu şekildedir:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.”

50. Hükümet, başvuranların mülga Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 165. maddesi gereğince, Ankara Cumhuriyet Savcısının 29 Ocak 2002 tarihinde vermiş olduğu karara karşı en yakın ağır ceza mahkemesi nezdinde itirazda bulunmamaları nedeniyle, iç hukuk yollarını tüketmediklerini belirtmiştir. Hükümet, Mahkemenin benzer davalarda ortaya koyduğu içtihadı dayanarak (bk, diğerleri arasında, *Selal Saraç / Türkiye*, no. 35841/97, 2 Eylül 2004, *Ete / Türkiye*, no. 29315/02, 13 Haziran 2006 ve *Uçma / Türkiye*, no. 15071/03, 3 Ekim 2006), 165. maddede öngörülen hukuk yolunun etkin bir hukuk yolu olduğunu ve başarı şansı sunduğunu ileri sürmüştür.

51. Başvuranlar, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin beyanına cevap vermemiştir.

52. Mahkeme, Türkiye hakkındaki bazı davalarda, Cumhuriyet savcılarının kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlarına itiraz etmenin, ilke olarak, Sözleşme’nin 35 § 1 maddesi anlamında etkin ve erişilebilir bir

iç hukuk yolu olduğuna daha önce hükmettiğini yinelemiştir (bk., özellikle, *Pad ve Diğerleri / Türkiye*, no. 60167/00, 28 Haziran 2007, § 67; *Hıdır Durmaz / Türkiye*, no. 55913/00, 5 Aralık 2006, § 29; *Epözdemir / Türkiye* (k.k.), no. 57039/00, 31 Ocak 2002).

53. Dolayısıyla Mahkeme, başvuruların Ankara Cumhuriyet Savcısının 29 Ocak 2002 tarihli kararına karşı itirazda bulunmayarak bu hukuk yolunu kullanmadıklarını gözlemlemiştir. Ayrıca başvurular, iç hukuk yollarını tüketmek için Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına itiraz etme yükümlülüklerinden kendilerini muaf kılacak herhangi bir durumdan bahsetmemişlerdir (bk. *Hıdır Durmaz*, yukarıda anılan, §§ 29-31).

54. Mahkeme bu kapsamda, başvuruların Sözleşme'nin 3, 6 ve 13. madde kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin olarak iç hukuk yollarını tüketmedikleri yönündeki Hükümet itirazını uygun bulmuştur.

55. Mahkeme bu nedenle başvurunun bu kısmının Sözleşme'nin 35 § 1 ve 4 hükümleri uyarınca reddedilmesi gerektiğini kaydetmiştir.

IV. SÖZLEŞME'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİA EDİLEN DİĞER MADDELERİ

56. Başvurular ayrıca, gösterideki polis müdahalesinin Sözleşme'nin 1, 5, 14 ve 17. maddeleri ile güvence altına alınan haklarını ihlal ettiği hususunda şikâyetinde bulunmuşlardır.

57. Ancak Mahkeme, dava dosyasında bu hükümlerin ihlal edildiğini gösteren herhangi bir delil bulunmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğunu ve Sözleşme'nin 35 § 3 ve 4 hükümleri uyarınca reddedilmesi gerektiğini kaydetmiştir.

V. SÖZLEŞME’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

58. Sözleşme’nin 41. maddesi şu şekildedir:

“Eğer Mahkeme bu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf’ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

59. Başvuranlar adil tazmine ilişkin herhangi bir talepte bulunmamışlardır. Dolayısıyla Mahkeme, başvurulara herhangi bir miktar ödenmesine gerek olmadığı kanaatindedir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME

1. Oy birliğiyle başvuruların birleştirilmesine;
2. Oybirliğiyle, Hükümetin, başvuruların mağdur statüsü bulunmadığına ilişkin itirazının esasla birleştirilmesine ve bu itirazın reddedilmesine;
3. Oy birliğiyle, başvuruların toplanma haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkin şikayetin kabul edilebilir olarak beyan edilmesine ve başvuruların diğer kısımlarının kabul edilemez olarak beyan edilmesine;
4. 2 oya karşılık 5 oyla, Sözleşme’nin 11. maddesinin ihlal edildiğine *karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce olarak tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü’nün 77. maddesinin 2. ve 3. fıkraları uyarınca 18 Aralık 2007 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

S. DOLLÉ

F. TULKENS

Yazı İşleri Müdürü

Başkan

Sözleşme'nin 45 § 2 maddesi ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 74 § 2 maddesi uyarınca, Yargıçlar Türmen ve Mularoni'nin müşterek muhalif görüşü işbu karara eklenmiştir.

F.T.

S.D.

YARGIÇLAR TÜRME VE MULARONİ’NİN MÜŞTEREK MUHALİF GÖRÜŞÜ

11. maddenin ihlal edildiğine yönelik çoğunluk görüşüne katılmadığımızı üzümlerek belirtmek isteriz.

Somut dava, 2001 yılında Meclis önündeki bir kanun taslağını protesto etmek üzere KESK (*Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu*) tarafından Kızılay Meydanında düzenlenen bir gösteriyle ilgilidir.

2911 sayılı Kanunda, kamusal alanlarda gösteri düzenlemeden önce bildirim yapılması öngörülmüş ve belirli yerlerde gösteri düzenlenmesi yasaklanmıştır. Ayrıca, dava olaylarından öğrendiğimiz üzere, Ankara Valiliği 18 Aralık 2000 tarihinde bir genelge yayımlayarak Ankara’da düzenlenecek toplantı ve gösterilere ilişkin ana esasları belirlemiştir. Söz konusu genelge uyarınca Kızılay Meydanında gösteri düzenlenmesine izin verilmemiştir. Ancak, dava dosyasında, güvenlik güçleri tarafından yapılan müdahalenin yasal dayanağını oluşturan genelge metni bulunmamaktadır. Bir karar vermeden önce genelge metnini edinmenin daha uygun olacağı kanısındayız.

Çoğunluk, somut davadaki müdahalenin yasal bir dayanağı olduğunu ve kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması meşru amaçlarını taşıdığını kabul etmiştir (kararın 39. paragrafı). Çoğunluk ayrıca, Mahkeme içtihadına uygun olarak (bk., örnek olarak *Oya Ataman / Türkiye*, no. 74552/01, AİHM 2006- ...), Yüksek Sözleşmecî bir Tarafın kamu düzeni ve kamu güvenliği gerekçesiyle, *öncesinde*, toplantı düzenlenmesini izne bağlamasının 11. madde ruhuna aykırı olmadığını kaydetmiştir (kararın 42. maddesi). Çoğunluk, kamusal alanlarda düzenlenen her türlü gösterinin günlük hayata yönelik belli bir düzeyde aksamaya yol açabileceği dikkate alındığında, derneklerin ve gösteri düzenleyen diğer kurumların, demokratik sürecin aktörleri olarak, yürürlükteki düzenlemelere uygun hareket etmek

suretiyle, bu süreci düzenleyen kurallara riayet etmelerinin önemli olduğunu eklemiştir (kararın 43. paragrafı). Bu açıklamalara katıldığımızı belirtmek isteriz. Çoğunluğun da kabul ettiği üzere, söz konusu dönemde halka açık gösterilerin düzenlenmesi için davalı Devlette herhangi bir izin alınmasının gerekli olmadığını eklemek isteriz. Olayların yaşandığı dönemde sadece yetmiş iki saat önce bildirim yapılması gerekli görülmüştür (aynı madde).

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, çoğunluk, önceden bildirme yükümlülüğünü anlamsız hale getirerek, düzenlemelere riayet edilmemesinin güvenlik güçleri tarafından yapılan müdahaleyi haklı çıkaracak koşullara ilişkin temel esasları belirlememiştir.

Çoğunluk, Ankara'nın merkezindeki kalabalık bir meydanı kapatma ihtimalleri dışında, göstericilerin başlangıçta kamu düzenine yönelik bir tehlike oluşturduğunu gösteren herhangi bir delil bulunmadığını ileri sürmüştür (kararın 45. paragrafı).

Kızılay Meydanı, Türkiye'nin başkenti Ankara'nın kalbidir. Söz konusu meydanın kapatılması, Ulus, Çankaya, Maltepe ve Dikimevi'ne gidiş ve gelişin engellenmesiyle şehrin dört ana arteri boyunca trafiğin engellenmesi anlamına gelmektedir. Meydanın kapatılması aynı zamanda Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve diğer bakanlıkların trafiğini de engellemektedir. Ayrıca, başvuruların önceden bildirim yapmaması nedeniyle, yetkililer, kamu düzeninin bozulmasını en aza indirecek ve Sözleşme'nin 11 § 2 maddesinde öngörülen başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekecek her türlü tedbirin alınması imkanından yoksun bırakılmışlardır..

Çoğunluk ayrıca, göstericilerin şiddet eylemlerine katılmadığını ve güvenlik güçlerinin güç içeren müdahalesinin bu nedenle orantısız olduğunu belirtmiştir. Dava olayları bu tür bir kararı haklı çıkarmamaktadır. Dava olaylarına göre, polis memurları, göstericileri eylemlerinin hukuka aykırı olduğu ve dağılmaları gerektiği yönünde uyarılmışlardır. Göstericiler bu uyarıya riayet etmemişlerdir. Göstericiler ana caddeyi kapatarak

Başbakanlığa yürümeye çalışmışlardır. Polis memurları daha sonra güç kullanmaya zorlanmış ve bunun üzerine “göstericiler kaldırım taşları ve sopalarla güvenlik güçlerine saldırmış ve yedi polis memuru ile bir polis aracının tahrip edilmesine yol açmışlardır” (kararın 9. paragrafı).

Ayrıca, başvuranların kendilerine karşı orantısız güç kullanıldığı yönündeki şikâyetlerinin, iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması sebebiyle Mahkeme tarafından reddedildiğini gözlemlemekteyiz (bk. kararın 49-55 arasındaki paragrafları).

Bu koşullar altında, her iki tarafında şiddete başvurduğu hallerde, kullanılan gücün orantılı olup olmadığının değerlendirilmesi mümkün değildir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Sözleşme’nin 11. maddesinin ihlal edildiği yönünde bir sonuca varamadığımızı belirtmek isteriz.